

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

BLIR NOG ATT JAG TAR OCH GÅR OCH TAR EN TUPPLUR NU
Om pseudosamordningar med *gå* och *ta* som förstaled

Kristian Blensenius

MASTERUPPSATS, 15 hp
Svenska språket, avancerad nivå
Höstterminen 2009
Handledare: Benjamin Lyngfelt

Abstract

This study provides a Construction-Grammar analysis of Swedish pseudo-coordination constructions with the verbs *gå* ‘go’ and *ta* ‘take’ on the basis of an examination of empirical data. Factors bringing about different readings of *gå* and *ta* pseudocoordinations are discussed, showing that the readings correlate with certain semantic properties of the first and the second conjunct. Three distinct pseudocoordinations with *gå* are proposed, differing as to their readings: inceptive, surprising and imperfective. The single *ta* pseudocoordination is claimed to have both inceptive and intentional readings. It is illustrated that the readings of *gå* and *ta* pseudocoordinations are affected not only by inherent lexical properties of single conjuncts but also by their interaction with construction-level characteristics. This gives a more nuanced description of *gå* and *ta* pseudocoordinations than has been put forward in some previous accounts, and it also raises issues for further discussion.

Keywords: pseudo coordination, aspect, Construction Grammar

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1. Syfte	2
1.2. Material och metod	3
1.3. En konstruktionsgrammatisk analysmodell.....	4
1.4. Uppläggning.....	5
2. Aspekt/aktionsart och pseudosamordningar	6
2.1. Aspekt/aktionsart	6
2.2. Pseudosamordningar	8
2.3. <i>Gå och V</i> och <i>ta och V</i>	9
2.3.1. SAG och NRG	9
2.3.2. Ekberg 1993	10
2.3.3. Wiklund 2008	11
3. Analys av betydelsefaktorer samt resultat	13
3.1. <i>Gå och V</i>	13
3.1.1. Inceptiv <i>gå och V</i>	17
3.1.2. Överraskande <i>gå och V</i>	18
3.1.3. Imperfektiv <i>gå och V</i>	18
3.2. <i>Ta och V</i>	19
3.3. Sammanfattning	23
4. Slutdiskussion	25
4.1. Bidrag till kunskapsmassan	25
4.2. Några uppslag till framtida undersökningar.....	27

1. Introduktion

Svenskan härbärgerar ett antal typer av pseudosamordningar¹ vilkas funktion i de mer kända fallen är att uttrycka imperfektivitet, dvs. att ett skeende pågår vid en viss tid. Det enkla verbet i *Lisa skrek när dörren öppnades* säger t.ex. inget om när Lisa började skrika – före eller efter dörrens öppnande – men i *Lisa satt och skrek när dörren öppnades* klargör pseudosamordningen att Lisa var mitt uppe i sitt skrikande när dörren öppnades.

En del typer av pseudosamordningar kan dock uttrycka även andra betydelser. Betrakta t.ex. nedanstående exempel med *ta* och *gå* som förstaled.

- (1) a. Ragna tog och läste en bok.
 b. Han gick och simmade.
 c. Han gick och vann två miljoner dollar.

Exemplen är hämtade från Wiklund 2008, som är en omfattande studie av just pseudosamordningar med *gå* och *ta* som förstaled, hädanefter även benämnda *gå och V* respektive *ta och V*. Det konstateras i Wiklunds (2008) studie att konstruktionen *ta och V*, illustrerad i (1a), fokuserar inledningsskedet av subjektets handling, eller, som Wiklund (2008:164) uttrycker det, bibringar ”some kind of emphasis on the initiation/onset of the event denoted by the second predicate”. Dessutom finns det i denna konstruktion ett drag av överraskning i aktionen: ”a touch of surprise, unexpectedness, or suddenness” (Wiklund 2008:164). Vad det gäller *gå och V* anges att den huvudsakliga betydelsen enbart är att beteckna påbörjad handling, som i (1b), eller att ange både påbörjad handling och betydelse av överraskning, som i (1c). Betydelse av påbörjad handling kallar jag hädanefter *inceptiv betydelse* (eng. *inceptive reading*),² och betydelse

¹ Se avsnitt 2.1 för en övergripande beskrivning av pseudosamordningar.

² En central skillnad mellan *inceptiv* betydelse, som kan uttryckas med t.ex. *ta och V*, och *ingressiv* betydelse, som bl.a. uttrycks med *börja att + V*, är att fullbordandet

av överraskning benämner jag *överraskande betydelse* (eng. *surprise reading*).

Wiklunds (2008) syfte är i grova drag att, utifrån ramverket First Phase syntax (Ramchand 2008a, se avsnitt 2.3.3 nedan), ge en samlad beskrivning av konstruktioner av den typ som illustreras i (1a–c) ovan samt förklara varför de uppvisar olika betydelser (jag återkommer till Wiklunds studie i avsnitt 2.3.3).

1.1. Syfte

Föreliggande uppsats har som syfte att dels kartlägga faktorer som påverkar betydelsen hos *gå och V* och *ta och V* med verb i preteritum,¹ dels gruppera konstruktionerna. Några centrala skillnader i förhållande till Wiklunds (2008) analys är att jag dels företrädesvis utgår från ett autentiskt språkmaterial, dels att jag betraktar konstruktionerna ur ett annorlunda analysperspektiv, närmare bestämt ett konstruktionsgrammatiskt (se avsnitt 1.3 nedan). Detta ska resultera i att jag kan belysa ett antal ytterligare och mig veterligt inte tidigare kända faktorer som kan påverka betydelsen hos *gå och V* och *ta och V*. Ett fenomen som tarvar särskild uppmärksamhet illustreras i (1b) ovan, där det är möjligt att läsa in en habituell betydelse av att, som i det aktuella exemplet, någon simmade regelbundet under en period. (Eftersom habituell, i likhet med iterativ, betydelse karakteriserar skeenden som utgörs av enstaka delskeenden som tillsammans utgör en process som i

av ett teliskt skeende beskrivet med konstruktion med *börja att + V* kan förnekas, men inte ett med *ta och V* (Wiklund 2008:166):

- (i) Han började att gå 20 km (men stannade efter halva vägen).
- (ii) Han tog och gick 20 km (*men stannade efter halva vägen).

Se vidare Wiklund (2008:166–169).

¹ Med annat tempus kan vissa betydelseförskjutningar uppkomma. Jfr t.ex. *gå och V* med preteritumverb och överraskande betydelse i (i) med *gå och V* med presensverb och inceptiv betydelse i (ii).

- (i) Han gick och dog.
- (ii) Johanna, mig blir du av med den dag jag går och dör.
(G = Google, <google.se>)

Se vidare kapitel 4.

sin helhet normalt är oavgränsad, betraktar jag denna betydelse som en form av imperfektiv betydelse.)

1.2. Material och metod

Genom att utgå från ett empiriskt material i form av autentiska språkprover hämtade från Google, försöker jag som sagt kartlägga de faktorer som påverkar betydelsen hos *gå och V* och *ta och V*. Att utgå från autentiska exempel, med den kontext som normalt medföljer, är en nödvändighet i denna undersökning för att kunna fastslå en entydig betydelse hos konstruktionerna (med alltför inskränkt kontext i t.ex. konstruerade exempel kan det exempelvis vara svårt att skilja mellan inceptiv och imperfektiv betydelse hos *gå och V*). Att jag utgår från Google och inte t.ex. Språkbankens korpusar <spraakbanken.gu.se> har delvis att göra med att de undersökta konstruktionerna hör till mer informellt språkbruk (se även t.ex. SAG 4:902ff.), vilket inte är särskilt väl representerat i Språkbanken. Flertalet exempel som jag har funnit förekommer i bl.a. bloggar och diskussionsforum.

Mitt syfte är som sagt att karakterisera och gruppera konstruktionerna, och en av faktorerna som påverkar betydelsen hos dessa (faktorerna presenteras i kapitel 4 nedan), och som jag utgår från när jag karakteriserar och grupperar konstruktionerna, ska visa sig vara betydelsen hos förstaverbet. Här tar jag hjälp av beskrivningarna av de olika lexemen hos uppslagsorden *gå* och *ta* i *Svensk ordbok* <ne.se>. En annan faktor jag utgår från är andraverbets betydelse. Jag tar i det senare fallet (liksom i det förra) naturligtvis inte hänsyn till vilka betydelser som helst, utan bara till dem som påverkar den för denna studie relevanta formen och funktionen hos konstruktionen. För andraverbets del söker jag efter de verb som exemplifieras i SAG (4:346–353) med de fyra aktionsarterna tillstånd, oavgränsad process, avgränsad process och punkthändelse, och jag kategoriserar verben efter SAG:s aktionsartsindelning. Denna indelning presenteras i avsnitt 2.1 nedan, där ett urval av exempel på verb och verbförbindelser dessutom ges för varje aktionsartskategori.

Jag söker efter verb i preteritum, men är, som nämnts ovan, medveten om att tempus är en faktor som kan ha betydelse för tolkningen av konstruktionerna. Vidare gör jag i likhet med SAG (4:346–353) ingen skillnad mellan verb och verbförbindelse, t.ex. verb + reflexiv/partikel.

1.3. En konstruktionsgrammatisk analysmodell

Kategoriseringen av *gå och V* och *ta och V* i detta arbete bygger på uppfattningen att dessa bör karakteriseras som en kombination av form och betydelse. Därför har jag valt att beskriva och kategorisera konstruktionerna utifrån ett konstruktionsgrammatiskt ramverk.

Konstruktionsgrammatiken betraktar inte konstruktioner som härledda från mer grundläggande mönster, utan som konventionaliserade kombinationer av form och funktion som ingår i ett system av konstruktioner. Konstruktionerna samspelar med de ingående elementens egenskaper men de är icke-kompositionella, dvs. ett enskilt element antas inte nödvändigtvis kunna styra hur den konstruktion det ingår i beter sig t.ex. betydelsemässigt: konstruktionen är i stället betydelsebärande i sig och kombineras med de element som är t.ex. semantiskt och syntaktiskt kompatibla med konstruktionen.

Inom tidig konstruktionsgrammatik, t.ex. Fillmore, Kay & O'Connor (1988), undersöktes ofta konstruktioner med både mer generella drag, som kan beskrivas i en grammatik, och mer specifika drag, som kan anses höra hemma i ett lexikon. Ett exempel är *let alone*-konstruktionen, som i *I won't eat shrimp, let alone squid*. Det fanns också, t.ex. i Goldberg (1995:4), en (uttalad) uppfattning att en konstruktion i konstruktionsgrammatisk bemärkelse inte skulle vara strikt förutsägbar utifrån dess ingående delar. Denna uppfattning har dock i t.ex. Goldberg 2006 mildrats något, så att även generella mönster kan betraktas som konstruktioner i konstruktionsgrammatisk bemärkelse, förutsatt att de är tillräckligt etablerade.

En anledning till att jag har valt konstruktionsgrammatik som utgångspunkt är att ingen rent lexikalt eller grammatiskt inriktad analysmodell verkar kunna ge en fullödig förklaring till varför *gå och V* och *ta och V* har de betydelser de visar sig ha. Det är t.ex. inte strikt förutsägbart, vare sig utifrån betydelsen hos de ingående orden i konstruktionen eller utifrån generella grammatiska regler, att t.ex. *gå och simma* i vissa fall kan tolkas inceptivt och i andra fall imperfektivt. Därtill kan man inte förutsätta att de pseudosamordnade verben i en viss konstruktion beter sig på samma sätt tillsammans med andra typer av verb i andra konstruktioner. Av denna anledning är en teoretisk utgångspunkt som tar hänsyn till både form och funktion, och som betraktar konstruktionens specifikationer utifrån konstruktionen i sig, inte utifrån någon annan mer ”grundläggande” konstruktion, ett tilltalande analysverktyg. Vidare kan resultaten i denna uppsats, med de konstruktionsgrammatiska generaliseringar som ligger bakom dem, förhoppningvis

användas även vid studier av andra fenomen än just *gå och V* och *ta och V*. Nära till hands ligger t.ex. undersökningar av mer lexikaliserade uttryck som *gå i skolan* eller *ta beslut*.

1.4. Uppläggning

Uppsatsen fortsätter i kapitel 2 med en genomgång av framför allt aktionsart och pseudosamordningar. I kapitel 3 undersöker jag utifrån ett autentiskt korpusmaterial vilka faktorer som samverkar med olika betydelser hos *gå och V* och *ta och V*. Resultatet av undersökningen redovisas i form av en kategorisering och gruppering av *gå och V* och *ta och V* efter konstruktionsbetydelse. I kapitel 4 ges slutligen en diskussion av studiens resultat.

2. Aspekt/aktionsart och pseudosamordningar

Pseudosamordningar har ofta behandlats ur aspektuella perspektiv (se t.ex. Smith 1997 och Tonne 2001), och så delvis även i den föreliggande studien. Undersökningen av andraledet i *gå och V* och *ta och V* bygger, som nämnts i avsnitt 1.2, på SAG:s kategorisering av aspekt-/aktionsartstyper. I avsnitt 2.1 nedan ges därför en sammanfattning av vad som sägs om aktionsart i *Svenska Akademiens grammatik*, SAG. Motsvarande redogörelse i *Norsk referansegrammatikk*, NRG, redovisas här också kortfattat. I avsnitt 2.2 ges en karakteristik av pseudosamordningar i allmänhet, och i avsnitt 2.3 presenteras några mer specifika beskrivningar av pseudosamordningar med *gå* och *ta* som förstaled. Här återfinns Wiklunds (2008) studie, som kommenterats i kapitel 1.

De valda beskrivningarna i avsnitt 2.3 är mer semantiskt inriktade, eftersom jag i föreliggande uppsats främst intresserar mig för betydelsemässiga karakteristika hos *gå och V* och *ta och V*. I avsnittet redovisas beskrivningar i SAG och NRG, vilket emellertid inte ska tolkas som att dessa verk enbart behandlar *gå och V* och *ta och V* ur ett semantiskt perspektiv. Deras formella/syntaktiska beskrivningar avser dock i första hand pseudosamordningar i allmänhet (se avsnitt 2.2).

2.1. Aspekt/aktionsart

I SAG används *aktionsart* för att beskriva vad som i andra verk ofta omnämns som *aspekt*. I NRG kopplas t.ex. aktionsart i första hand till det enskilda verbet, medan aspekt används för att beteckna ”enkelte syntaktiske konstruksjoner som kan ha en betydning som svarer til enkelte av de betydninger som uttrykkes med [grammatisk] aspekt i andre språk” (s. 644). SAG använder aktionsart om både enskilda verb och syntaktiska konstruktioner.

SAG delar in aktionsart i fyra typer: tillstånd, t.ex. *Björn är rörmokare*, oavgränsad process, t.ex. *Karin målar på en tavla*, avgränsad process, t.ex. *Karin målade en tavla*, och punkthändelse,

t.ex. *Blomman slog ut*. En sammanfattning av aktionsartstyperna ges nedan.

SCHEMA 1. Översikt över de fyra aktionsarterna i SAG (4:324)

Aktionsarter			
Oavgränsade		Avgränsade	
Icke-processuella	Processuella		Icke-processuella
Durativa			Punktuella
Statiska	Dynamiska		
Tillstånd	Oavgränsade processer	Avgränsade processer	Punkthändelser

De fyra aktionsarterna skiljer sig åt i fyra avseenden (SAG 4:324):

- 1) Avgränsning: en aktion med naturlig slutpunkt, t.ex. *Kassören somnade*, är avgränsad, medan en utan naturlig slutpunkt, t.ex. *Kassören sov*, är oavgränsad.
- 2) Processualitet: en aktion som utgörs av flera distinkta delmoment, t.ex. *Kassören sprang*, är processuell, medan en som består av bara ett moment, t.ex. *Kassören somnade*, är icke-processuell.
- 3) Dynamiskhet: en aktion som inbegriper en förändring, t.ex. *Olle sprang till stan*, är dynamisk, medan en som inte inbegriper en förändring, t.ex. *Olle kände Per*, är statisk.
- 4) Durativitet: en aktion med tidsutsträckning, t.ex. *Arne läste (i två timmar)* är durativ, medan en aktion utan tidsutsträckning, t.ex. *Arne slog upp boken*, är punktuell.

Ovanstående uppdelning påminner i stort om Vendlers (1967) inflytelserika kategorisering av aktionstyper. Tillstånd svarar i grova drag mot Vendlers *State*, oavgränsad process mot Vendlers *Activity*, avgränsad process mot Vendlers *Accomplishment*, och punkthändelse mot Vendlers *Achievement*.

SAG beskriver **tillstånd** som uttryck för en aktion som ”har tidsutsträckning och som saknar ett naturligt slut [...], som inte uppfattas bestå att på varandra följande delmoment [...] och som inte medför någon förändring” (s. 347). Några exempel är *äga*, *känna* och *väga*. Med **oavgränsade processer** uttrycks aktioner ”som saknar naturligt slut [...], som har tidsutsträckning och kan uppfattas bestå av på varandra följande delmoment [...] och som innebär förändring” (SAG 4:348). Givna exempel på verb som vanligen eller ofta uttrycker inherent oavgränsad process är bl.a. *simma*, *sjunga* och *jobba* (s. 349). Vad det gäller **avgränsad process** meddelar SAG att denna beskriver en aktion som ”har ett naturligt slut [...] som den inte kan fortsätta förbi, och den kan uppfattas som bestående av på varandra följande

delmoment”. Den ”innebär förändring [...] och den har varaktighet (durativ)” (s. 350). Några exempel på verb som uttrycker inherent avgränsad process är *fylla*, *förblöda* och *tömma*. En **punkthändelse** är slutligen enligt SAG:s definition en aktion som ”har ett naturligt slut [...], som består av ett enda moment utan relevant tidsutsträckning [...] och som innebär en förändring” (s. 351). Exempel på punkthändelseverb är *dö*, *explodera* och *somna*.

2.2. Pseudosamordningar

Pseudosamordningar i allmänhet har behandlats ur ett antal olika perspektiv. Några mer syntaktiskt inriktade studier av pseudosamordningar ges bl.a. av Josefsson 1991 och Lødrup 2002. Josefsson 1991 gör ett inlägg i debatten om förhållandet mellan det första och det andra ledet i pseudosamordningar och argumenterar ur ett chomskyanskt perspektiv (i den meningen att hon antar en CP/IP/VP-struktur) för att pseudosamordningar utgörs av samordnade VP-strukturer. Även Lødrup 2002 ger en beskrivning av förhållandet mellan det första och det andra ledet i pseudosamordningar i norska. Han identifierar tre klasser med utgångspunkt i typen av förstaled¹ och argumenterar utifrån ramverket Lexical-Functional Grammar för att vissa typer av konstruktioner ska analyseras som kontrollverbskonstruktioner bestående av två satser, medan andra typer ska analyseras som en enda sats.

Ett antal studier har även berört pseudosamordningars betydelse, inte sällan möjligheten att uttrycka imperfektivitet (se t.ex. Tonne 2001 för pseudosamordningar i norskan och Wiklund 2007 för pseudosamordningar i svenskan; se även t.ex. Vendler 1967, Comrie 1976 och Smith 1997 för några relativt etablerade aspektuella analysmodeller). En allmän introduktion av pseudosamordningar i den föreliggande uppsatsen torde dock vara mest betjänt av ett mer deskriptivt och s.k. teorineutralt perspektiv. Därför ges här en översikt av pseudosamordningar som främst utgår från SAG (4:902ff.) och Kvist Darnell (2008:11–46). Håll nedanstående exempel i minnet vid läsningen: (2a) illustrerar en pseudosamordning och (2b) en ”äkta” samordning.

- (2) a. Hon **gick och vann** en miljon.
 b. Jag **gick och sprang** om vartannat. (G)²

¹ Vannebo 2003 gör en snarlik indelning. Det centrala syftet i Vannebos artikel är emellertid främst att ge en historisk förklaring till uppkomsten av *ta och V*.

² Hädanefter är fetstil i Google-exempel tillagd av mig om inget annat anges.

Ett antal formella kriterier på pseudosamordningar har presenterats genom åren (se Kvist Darnell 2008:11–46). Jag väljer att presentera fyra av dem, eftersom dessa oftast ger ganska tydliga utslag. För det första är det första ledet i en pseudosamordning normalt obetonat, vilket framgår vid uttal av meningarna i (2) ovan. Pseudosamordningen kan för det andra inte parafraseras med samordnade satser med bibehållen betydelse (*Hon gick och vann en miljon* kontra *Hon gick och hon vann en miljon*), och verben kan för det tredje inte byta plats (**Hon vann och gick en miljon* kontra *Jag sprang och gick om vartannat*). För det fjärde kan *både* inte sättas in i pseudosamordning (**Hon både gick och vann en miljon* kontra *Jag både gick och sprang om vartannat*).

Betydelsemässigt utmärker sig pseudosamordningar främst i att de ingående verben dels refererar till *en* händelse, till skillnad från i ”äkta” samordningar, där de refererar till två. Vidare har pseudosamordningens första verb (mer eller mindre) bleknad betydelse: i t.ex. (2a) ovan har *gå* inte betydelse av förflyttning, till skillnad från i (2b). Därtill beskrivs pseudosamordningar generellt som specificerare av aspekt, sannolikt eftersom det främst har varit förstaverb av typ *sitta* och *ligga* som har varit i fokus i tidigare beskrivningar (jfr t.ex. ovannämnda *Lisa satt och skrek när dörren öppnades*, där pseudosamordningen indikerar imperfektiv aspekt). Andra betydelser förekommer dock, som nämnts, även om dessa inte är lika välstuderade. Pseudosamordningen *gick och vann* i (2a) ovan signalerar t.ex. inte imperfektiv utan (bl.a.) överraskande betydelse.

2.3. *Gå och V och ta och V*

2.3.1. *SAG och NRG*

I fråga om *gå och V* anger SAG (4:906) för det första att pseudosamordning med *gå* tillsammans med adverbial som anger mål anger förflyttning till en viss plats medför att aktionen tolkas sekventiellt, dvs. det skeende som anges med det första verbet föregår det skeende som anges med det andra, t.ex. *Jag går ut och gör mig en grogg*. Här är det alltså fråga om en ganska tydligt rörelseangivande typ av *gå* som dessutom har distal betydelse, dvs. uttrycker förflyttning från en punkt.

Med exemplet *Men Ingar går och sörjer Niklas bittert* illustrerar SAG (4:905) för det andra att *gå* även kan ange ”befintlighet” i att

verbet har mer vag eller överförd rörelsebetydelse: i exemplet behöver ju den sörjande inte nödvändigtvis gå.

I fråga om typen *Tvärnit blev det när Margareta Malm gick och vann Boklotteriets pris på 2000 kronor* (s. 905n), talar SAG för det tredje inte om förstaverbets (avsaknad av) rörelsebetydelse, utan lägger fokus på det andra verbets brist på agentivitet. Normalt är andraverbet agentivt i pseudosamordningar med *gå*, men i talspråk och i ledigt skriftspråk kan *gå* samordnas med ett icke-agentivt andraverb. I dessa fall anger pseudosamordningen slumpartad och oväntad aktion.

Pseudosamordning med *ta* som förstaled beskrivs kortfattat: konstruktionen uttrycker igångsättande av agentiv aktion och används i uppmaningar ”med en biton av plötslighet och spontanitet”, t.ex. *Ta och skynda dig, är du snäll!* (SAG 4:907).

I sin summariska beskrivning av pseudosamordning med *gå*, belyser NRG inte som SAG främst lexikala karakteristika hos konstruktionen, utan främst dess aspektuella egenskaper.¹ Det konstateras att *gå* ogkonstruktioner har kursiv (\approx imperfektiv) aspekt, t.ex. *Dei gjekk og song under hele turen* och, med mer betydelsesvagt förstaled, habituell tolkning, *Han går og spiller hos Arve Tellefsen* (s. 648).

2.3.2. Ekberg 1993

En analys av *ta* och *V* ges av Ekberg 1993 utifrån ramverket Cognitive Grammar (Langacker 1987, 1991). Ekberg menar att *ta* och *V* har två funktioner: dels specificerar konstruktionen att subjektet handlar viljestyrt, dels markerar den att den aktion som betecknas med andraledet inleds momentant. Det antas att *ta* och *V* utgör ett komplext semantiskt koncept med en initieringskomponent, representerad av *ta*, och en händelsekomponent, representerad av *V*. Detta visar sig i händelsestrukturen (eng. *event structure*): *ta*:s prototypiska betydelse, ung. ’viljestyrt med t.ex. handen överföra ett objekt så att detta ”ägs” av den som överfört det’, delas upp i betydelsekomponenterna Initiation, Transfer och Possession. Överföringen antas vara viljestyrd och ”inceptively momentaneous” (s. 26), och därför delas komponenten Initiation i sin tur upp i dragen [+Volitional] och [+Momentaneous].

¹ I kategorin ingressiv-kontinuativ, där konstruktionerna fokuserar handlingens inledningsfas och där andraverbet har utsträckning i tid, placeras förvisso en konstruktion som påminner om *ta* och *V*, *ta til å*, som i *Det tok til å mørkne* (NRG:655). I detta fall är det ju dock inte fråga om pseudosamordning, utan om konstruktion med infinitiv.

Ta i *ta och V* fokuserar inte hela händelsekedjan, utan bara den första fasen. Därför associeras bara komponenten Initiation med *ta*. Det andra verbet i *ta och V* antas bära på information om skeendets övergång, Transfer, samt resultatkedjet, Possession.

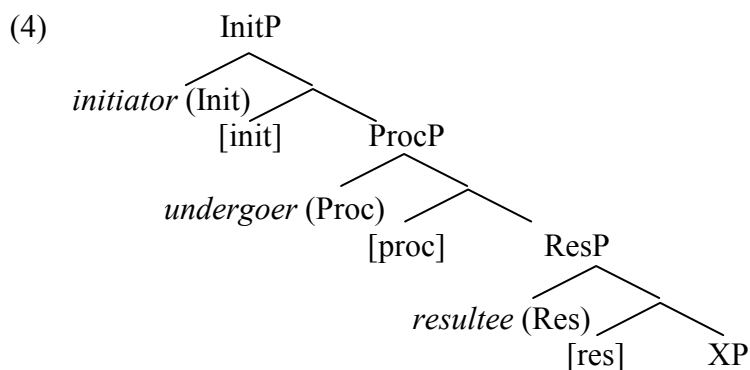
2.3.3. Wiklund 2008

Wiklund 2008 redogör för distributionen av överraskande betydelse hos *gå och V* och *ta och V* med utgångspunkt i det minimalistiska ramverket First phase syntax (Ramchand 2008a). Närmare bestämt utreds, som delvis nämnts, varför vissa typer av *gå och V*, som i *Tycho gick och läste en bok*, har inceptiv men inte överraskande betydelse, medan andra typer av *gå och V* samt *ta och V*, som i *Han gick och dog* respektive *Ragna tog och läste en bok*, även har överraskande betydelse.

Ramchands (2008a) analysmodell uppvisar likheter med den som används i Ekberg 1993 (se avsnitt 2.3.2 ovan) vid uppdelningen av händelsestrukturen. Den utgår från att verbfrasen kan delas upp i tre (under)projektioner som är hierarkiskt ordnade som i (3) nedan: överst *causing subevent* (InitP) och därunder *process-denoting subevent* (ProcP) och *result state* (ResP) (Wiklund 2008:172).

(3) [InitP [ProcP [ResP]]].

InitP licensierar det externa argumentet, eng. *initiator*, ProcP licensierar det element som undergår förändring, *undergoer*, och ResP det element som representerar resultatet, *resultee*. Verben antas bära på särdrag som matchas (eller *checkas*) mot noder i den syntaktiska strukturen, och i den aktuella domänen finns särdragen [init], [proc] och [res], som associeras till huvudena i projektionerna InitP, ProcP och ResP. Nedanstående trädstruktur kan möjligen förtydliga förhållandena (se även Ramchand 2008b).

Andraledet i *gå och V* utan överraskande betydelse, som i *Han gick och simmade*, hör till kategorin Accomplishments (som nämnts ung. avgränsad process), medan andraledet i *gå och V* med överraskande betydelse, som i *Han gick och dog*, hör till kategorin Achievements (ung. punkthändelser). Detta talar för att punkthändelser är nödvändiga för att överraskande betydelse ska uppstå i *gå och V* (Wiklund 2008:180). *Ta och V*, som oavsett typ av andraled bibringar överraskande betydelse, bär således på ett särdrag som *gå och V* bara har med punktuellt andraled. Wiklund menar att detta drag i *ta:s* lexikala specifikation betecknar ett resultat, [res]. *Gå* antas sakna [res], och därför är *gå och V* beroende av att andraledet innehåller detta drag för att överraskande betydelse ska erhållas (se vidare Wiklund 2008:178).¹

Mer formellt uttryckt förklaras skillnaden i fråga om distribution av överraskande betydelse mellan *gå och V* och *ta och V* med att verbet *gå* bara antas bära på [init, proc] i sin lexikala specifikation,² medan *ta* bär med sig tre drag: [init, proc, res]. Bara [init] matchas med syntaxen i *gå och V* och *ta och V*, medan de två resterande dragen matchas av andraledet. Om bara [proc] matchas av andraledet i *gå och V*, får vi inceptiv betydelse, som i *Han gick och simmade*. Om andraledet är av punkthändelsetyp och matchar [res] med syntaxen, får vi även överraskande betydelse, som i *Han gick och dog*. Eftersom *ta* redan bär med sig [res] i sin lexikala specifikation, antas *ta och V* inte vara beroende av att andraledet medför detta drag, varför *ta och V*, oavsett typ av andraled, får överraskande betydelse.

¹ Wiklund (2008:178) ger eng. *win* och *die* som exempel på verb med [res].

² Orsaken till att *gå* saknar [res] anges bl.a. vara att *gå* inte kan ta lokativt adverbial (oftast en PP inledd med *i*, t.ex. *i rummet*) för att beskriva den påverkades slutposition/mål (i). Detta är dock möjligt med *ta* (ii):

- (i) Han gick i rummet. (PP ≠ mål)
- (ii) Han tog henne i sin famn. (PP = mål)

Se vidare Wiklund (2008:178).

3. Analys av betydelsefaktorer samt resultat

Det ska visa sig att pseudosamordningar med *gå* och *ta* som förstaled med tre olika betydelser kan identifieras: inceptiva, överraskande och imperfektiva (till den senare kategorin för jag som tidigare nämnts även konstruktioner med habituell och iterativ betydelse). De faktorer som påverkar konstruktionsbetydelsen är tre: betydelsen hos förstaverbet, betydelsen hos andraverbet samt betydelsen hos första- och andraverbet i kombination.

Grupperingen av de schematiska representationerna av konstruktionerna utgår huvudsakligen från förstaverbet, men underavsnitten redovisas i förekommande fall efter konstruktionsbetydelse. *Gå och V* karakteriseras och grupperas i avsnitt 3.1 och *ta och V* i avsnitt 3.2.

3.1. *Gå och V*

Man kan urskilja tre olika betydelser hos *gå och V*: inceptiv, överraskande och imperfektiv betydelse. Dessa redovisas schematiskt i den ordningen i avsnitt 3.1.1–3.1.3 nedan. Först ska dock en prövning av olika betydelsefaktorer samt en analys genomföras.

Svensk ordbok urskiljer ett antal huvudbetydelser hos *gå* (närmare bestämt 11). Den som väl får anses vara den typiska är den normalt distala betydelsen. Notera att detta lexem inte redovisas med någon valensram för pseudosamordning (endast de delar av beskrivningen som är relevanta för undersökningen inkluderas):

- (5) röra sig genom att växelvis flytta den ena foten framför den andra, som då hålls kvar mot underlaget vanl. med underförstådd riktning framåt; om människa el. djur [...]: *gågata*; *de gick runt sjön på två timmar*; *han kom ~ende längs kanalen*; *Lillan har nyss lärt sig ~*; *hon gick av och an i rummet*; *de är ute och ~r en stund före middagen*; *~ till fots*

Ordboken tar även upp en typ av *gå* med tydligt icke-distal betydelse, och i betydelsenyansen finner man konstruktion med pseudo-samordning. Jfr (6).

- (6) företa sig (viss) angiven handling: *han gick i borgen för brorsonen; han var beredd att ~ ed på att det var sant; ~ burdust till väga*
 BET.NYANS: försvagat, ibl. anv. som rent utfyllnadsord uppnå (viss) ny situation eller ngt mål: ~ *och gifta sig på äldre dar; ~ och bli förkyld*

Att *gå* i (6) är icke-distalt innebär att verbet inte beskriver en förflyttning från en punkt, t.ex. *gå och gifta sig på äldre dar*. Det anges nu inte uttryckligen om betydelsen i (6) endast avser punktuellt andraverb, men det faller inte inom ramarna för denna studie att kommentera den lexikala representationen. Det viktiga är att två olika lexem kan urskiljas, som till ytan är identiska men vilkas distalitätsdrag skiljer sig åt: *gå_{DISTAL}* och *gå_{ICKE-DISTAL}*. Observera för det första att denna dikotomi är redovisningsteknisk; det förekommer både mer och mindre distala betydelser. För beskrivningen av konstruktionerna fungerar dock dikotomin väl, så jag avstår från resonera i termer av en distalitetsskala (men jag kommenterar graderna av distalitet i förekommande fall). För det andra ska det visa sig att två lexem inte medför två distinkta valensramar; det är konstruktionen som fastställer konstruktionsmönstret. För *gå_{ICKE-DISTAL}* avgör t.ex. konstruktionens betydelse vilka sorters andraverb som det kan kombineras med.

Man kan nu fråga sig vad som skiljer nedanstående exempel åt:

- (7) a. **Gick och simmade** i Eriksdals efter skolan idag [...]. (G)
 b. Jag har ännu inte läst något av denna fantastiska kvinna som jag träffade så gott som dagligen under 80 talet då hon **gick och simmade** i simhallen. (G)

De flesta håller nog med om att aktionen i (7a) tolkas inceptivt, medan den i (7b) tolkas imperfektivt (habituellt). Förklaringen till skillnaden mellan exemplen står knappast (åtminstone inte direkt) att finna i bestämmningarna. Visserligen är tidsadverbialen *efter skolan idag* en markör av inceptiv betydelse i (7a), men bara avsaknaden av ett tidsadverbial som bestämmning till pseudosamordningen förklarar inte varför (7b) får imperfektiv tolkning; snarare verkar det vara tidsadverbialen/-n i den överordnade satsen, *dagligen under 80-talet*, som medför att tolkningen blir imperfektiv. Jfr den kontextuellt avskalade varianten av (7b) i (8) nedan:

- (8) Hon **gick och simmade** i simhallen.

I (8) är tolkningen tvetydig: antingen beskrivs en enstaka inceptiv aktion eller en imperfektiv aktion. Skillnaden i betydelse verkar alltså

vara relaterad till förstaverbets betydelse: i (7a) ovan är det tydligt att subjektet förflyttar sig till Eriksdals för att simma, dvs. det första verbet är av typen $gå_{DISTAL}$, och konstruktionen får inceptiv tolkning. I (7b) specificerar förstaverbet inte främst att subjektet förflyttar sig före simningen utan att aktionen är imperfektiv; förstaverbet är av typen $gå_{ICKE-DISTAL}$. I (8) ges ingen kontextuell ledning för vilken typ av $gå$ det är fråga om, varför tolkningen blir tvetydig.

Uppdelningen är förvisso en förenkling: imperfektiv tolkning av $gå$ och *simma* kräver ju även den att subjektet förflyttar sig till det plats där simningen ska företas – simningen förutsätter ju att subjektet först har anlänt till badinrättningen – men den distala betydelsen träder i denna konstruktion i bakgrunden till förmån för den imperfektiva. Ett tydligare exempel med $gå_{ICKE-DISTAL}$ och imperfektiv betydelse är kanske det i (9) nedan, där draget distalitet saknar relevans eftersom en fast referenspunkt för subjektet att förflytta sig från saknas: aktionen som betecknas med andraverbet sker s.a.s. parallellt med gåendet (se Kvist Darnell 2008:109f.). Det är i (9) för övrigt inte alldeles nödvändigt att subjektet förflyttar sig alls för att satsen ska vara sann:

- (9) Jag tror att det skulle uppfattas som ett större svek om jag bara **gick och drog** i riksdagen. (G)

Även de mer lexikaliserade varianterna som exemplifieras i (10) nedan, typen 'delta i konfirmationsundervisning' (10a) och typen 'studera' (10b), är också imperfektiva, och även dessa tar $gå_{ICKE-DISTAL}$:

- (10)a. Alma dog när hon **gick och läste för prästen**. (G)
 b. [...] jag **gick och läste till idrottsledare**. (G)

Jag avstår dock från att anta särskilda konstruktioner för dessa, eftersom de sticker ut med avseende på andra egenskaper än den i detta sammanhang relevanta; konstruktionsbetydelsen är fortfarande imperfektiv (se vidare avsnitt 3.1.3).

Med andraverb med betydelse av avgränsad process erhålls ett liknande utfall. I (11) nedan verkar det kvantitativt begränsade objektet *en sändare* indikera att det är $gå_{DISTAL}$ som står som förstaverb, vilket gör konstruktionens betydelse inceptiv.

- (11) [...] en person **gick och grävde ner** en sändare i en snödriva. (G)

Att kvantitativt begränsat objekt tenderar att ge avgränsad betydelse är känt (se t.ex. SAG 4:327), och detta synes alltså kunna samvariera med

betydelsen hos konstruktionen (jfr med obegränsad kvantitet hos objektet i *En person gick och grävde ner sändare*, som snarare tolkas imperfektivt).

I (12a) nedan säger vår kunskap om världen att det knappast är så att subjektet först går iväg och sedan växer upp, och i (12b) är det svårt att tänka sig att håret gick iväg till en plats för att mörkna. Detta gör de båda verbkombinationerna speciella och en aning oväntade, eller rent av överraskande. Det är alltså inte fråga om inceptiv eller imperfektiv betydelse här, utan snarare har vi att göra med överraskande betydelse. I båda fallen står, som följer av resonemanget ovan, $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ som förstaverb:¹

- (12)a. Ja[g] tror minsann du **gick och växte upp** när vi andra inte tittade. (G)
 b. Tror ni inte att håret **gick och mörknade** lagom tills det första grå hårstrået gjorde entré. (G)

Med punkthändelse i andraledet blir utfallet liknande: $gå_{\text{DISTAL}}$ i (13a) ger inceptiv betydelse, och $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ ger överraskande betydelse samt betydelse av icke-rörelse (13b). Att utfallet påminner om det med avgränsad process i andraledet är förvisso inte särskilt överraskande, då punkthändelser i många fall i praktiken är avgränsade processer med reducerad duration.

- (13)a. Arne reste sig och **gick och släckte** lampan. (G)
 b. Tänk att Magnus **gick och vann** hela tävlingen! (G)

Med betydelse av tillstånd hos andraverbet synes $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ vara det enda möjliga förstaverbet.² Betydelsen blir imperfektiv, i likhet med $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ + oavgränsad process (vilket kanske inte heller är särskilt överraskande, eftersom tillstånd är ett slags oavgränsat skeende):

- (14)a. Han **gick och var nervös** i flera veckor före konserten. (G)
 b. Många **gick och trodde** att alla tänker likadant. (G)

Nedan ges en schematisk bild av hur olika kombinationer av första- och andraverb påverkar konstruktionens betydelse.

¹ Notera hur distalitet samvarierar med agentivitet hos andraverbet: konstruktionerna med överraskande betydelse har till skillnad från dem med inceptiv betydelse (mer eller mindre) icke-agentiva andraverb.

² Detta behöver nu inte betyda att $gå_{\text{DISTAL}}$ faktiskt inte är möjligt, utan bara att jag inte har funnit några korpusbelägg med $gå_{\text{DISTAL}}$ + tillstånd utifrån de exempel som SAG ger på tillståndsverb.

SCHEMA 2. *Översikt över gå och V*

Förstaverb	Andraverb	Konstruktionens betydelse
$gå_{\text{DISTAL}}$	Tillstånd	–
	Oavgränsad	Inceptiv
	Avgränsad	Inceptiv
	Punkthändelse	Inceptiv
$gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$	Tillstånd	Imperfektiv
	Oavgränsad	Imperfektiv
	Avgränsad	Övrig
	Punkthändelse	Övrig

3.1.1. Inceptiv gå och V

Jag har alltså funnit att *gå och V* med inceptiv betydelse förekommer med tre typer av andraled: en med oavgränsad process i andraledet (se 15a), en med avgränsad process (15b) och en med punkthändelse (15c) – dock ingen med tillstånd.

- (15) a. **Gick och simmade** i Eriksdals efter skolan idag [...]. (G)
 b. Han **gick och tömde blåsan** vid närmaste gathörn. (G)
 c. Hon **gick och stängde dörren** med ett energiskt tag i låset. (G)

Eftersom inceptiv betydelse normalt medför obligatorisk betydelse av förflyttning i en riktning, kan riktningsangivande adverbial, men inte gärna icke riktningsangivande, läggas till förstaverbet:

- (16) a. **Gick** {iväg/*omkring} **och simmade** i Eriksdals efter skolan idag.
 b. Han **gick** {iväg/*omkring} **och tömde blåsan** vid närmaste gathörn.
 c. Hon **gick** {iväg/*omkring} **och stängde dörren** med ett energiskt tag i låset.

Nedanstående representation ger en schematisk illustration av inceptiv *gå och V*. Den översta raden i representationen innehåller en benämning av konstruktionen utifrån dess betydelse, den mellersta bär på information om betydelser hos enskilda led i konstruktionen och den understa anger konstruktionens syntaktiska sammanställning. Som framgått förflyttar sig subjektet till en plats för att utföra aktionen som betecknas av andraledet, varför förstaverbet är av typen $gå_{\text{DISTAL}}$. Jfr (17).

- (17) INCEPTIV *GÅ OCH V*
 [*gå*_{DISTAL} *och V*_{OAVGRÄNSAD/AVGRÄNSAD/PUNKTHÄNDELSE}]
 <*gå och V*>

3.1.2. Överraskande *gå och V*

Överraskande *gå och V* tar två typer av aktion i andraledet: avgränsad process (18a) och punkthändelse (18b).

- (18)a. Tror ni inte att håret **gick och mörknade** lagom tills det första grå hårstrået gjorde entré. (G)
 b. Tyvärr visade det sig att miljonvinnaren **gick och dog** nästa dag. (G)

Representationen ser således ut på nedanstående sätt. Eftersom subjektet inte går iväg för att utföra den aktion som betecknas med andraverbet, är det första verbet av typen *gå*_{ICKE-DISTAL}:

- (19) ÖVERRASKANDE *GÅ OCH V*
 [*gå*_{ICKE-DISTAL} *och V*_{AVGRÄNSAD/PUNKTHÄNDELSE}]
 <*gå och V*>

3.1.3. Imperfektiv *gå och V*

Imperfektiv *gå och V* tar oavgränsad process (20a) eller tillstånd (20b) i andraledet. Eftersom även imperfektiv betydelse, liksom inceptiv betydelse, normalt medför obligatorisk betydelse av förflyttning, kan förflyttningsangivande adverbial läggas till förstaverbet, men bara icke riktningsangivande (riktningsangivande adverbial, *iväg*, är acceptabelt bara i ”äkta” samordning):

- (20)a. Jag **gick** {*iväg/omkring} **och fnissade** hela vägen hem. (G)
 b. Han **gick** {*iväg/omkring} **och var nervös** i flera veckor före konserten. (G)

Några specialfall kan behöva diskuteras ytterligare. Jag antar som sagt inte egna konstruktioner för typerna *gå och läsa för prästen* eller *gå och läsa till journalist*, utan antar att dessa är varianter av imperfektiv *gå och V* utifrån argumentet att de i likhet med imperfektiv *gå och V* är just imperfektiva. Ett argument för att anta särskilda konstruktioner för dessa är att konstruktionerna är mindre genomskinliga än övriga

imperfektiva *gå och V*: det är ju inte fråga om läsning i typisk bemärkelse, 'låta blicken löpa över textrader', och det syntaktiska testet med tillägg av icke riktningsangivande adverbial ger inte förväntat resultat:

- (21) a. Alma dog när hon **gick** {*omkring} **och läste för prästen**.
 b. Jag **gick** {*omkring} **och läste till idrottsledare**.

Dessa typer, som vi kan kalla "konfirmations-" och "studietypen", uppfyller dock de krav som jag har formulerat för imperfektiv *gå och V*. Därtill har båda varianterna motsvarigheter med enkelt verb, *läsa för prästen/läsa till idrottsledare*, med ungefär samma konceptuella betydelser, vilket gör att idiosynkratiska karakteristika inte nödvändigtvis kan knytas till *gå och V*.

Således torde det vara tillräckligt att anta nedanstående representation. Eftersom subjektet inte rör sig från en punkt, utan (med reservation för "konfirmations-" och "studietypen") snarare runt den, bör det första verbet vara av typen $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$:

- (22) IMPERFEKTIV *GÅ OCH V*
 [$gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ och $V_{\text{OAVGRÄNSAD/TILLSTÄND}}$]
 <*gå och V*>

3.2. *Ta och V*

I *ta och V* är endast ett lexem av de totalt 16 redovisade under uppslagsordet *ta* i *Svensk ordbok* aktuellt i förstaledet. Se nedanstående utdrag (endast de delar av beskrivningen som är relevanta för undersökningen inkluderas).

- (23) (med konjunktionen **och**) gripa sig an (med) vanl. försvagat till att endast markera inledning av en handling e.d.: *ta och hämta tidningen är du snäll!*; *om vi skulle ~ och gå hem*

Som *Svensk ordbok* antyder är konstruktionens funktion, utöver att ge inceptiv betydelse, att accentuera att subjektet handlar viljemässigt, att det "griper sig an med" något. Jag benämner denna funktion *agentiv*.

Oavsett andraverb synes konstruktionens betydelse vara en och samma: inceptiv och agentiv. Jfr t.ex. med andraverb med betydelse av oavgränsad process:

- (24) Jag **tog och galopperade** i båda varven igen [...]. (G)

Jfr även med motsvarigheten till (24) med enkelt verb i (25).

(25) Jag **galopperade** i båda varven igen.

Skillnaden mellan *ta och V* och motsvarighet med enkelt verb är som synes mer eller mindre subtil, men (24)–(25) illustrerar hur subjektets agens specificeras med *ta och V*. Om det var ryttaren som viljemässigt beordrade hästen att galoppa i (24), så skulle galopperingen med enkelt verb (25) lika gärna kunnat ha varit en olyckshändelse.

Även med avgränsad process i andraledet accentueras att aktionen är inceptiv och att subjektet handlar agentivt:

- (26)a. Nils blev religiös och fick för sig att det var synd att spela fiol så han **tog och grävde ner** fiolen i marken. (G)
 b. Vi i 9:an hade sparat ihop pengar hela högstadiet så nu skulle vi åka på klassresa till SPANIEN! :) Så jag **tog och skrev ner** en liten resedagbok. (G)

Med punkthändelse i andraledet specificerar *ta och V* likaså främst agentiv betydelse (på grund av den korta durationen är inceptiv specificering av en punkthändelse mindre framträdande):

(27) Kina tog ledningen men svenskorna **tog och kvitterade**. (G)

I (27) bibringas en föreställning om att svenskornas viljestyrda handling resulterade i en kvittering, medan motsvarigheten med enkelt verb i (28) låter det vara osagt om aktionen var viljestyrd eller mer slumpartad.

(28) Kina tog ledningen men svenskorna **kvitterade**.

En betraktelse av ett av det fåtal exempel jag funnit med tillståndsverb visar att de tillståndsverb som kombineras med *ta* bör vara potentiellt agentiva, i den meningen att subjektet (mer eller mindre) viljemässigt skulle kunna få aktionen att upphöra. Jfr (29a) med motsvarighet med kontrafaktiskt tillägg i (29b).

- (29)a. Han **tog och beundrade** den vackra saken. (G)
 b. Han **tog och beundrade** den vackra saken, men fann efter ett tag att den inte var äkta och slutade då beundra den.

Det verkar alltså som om vissa typer av tillståndsverb, t.ex. *beundra*, kan infogas i *ta och V* och då i viss mån förlora betydelsen av (icke-

agentivt) tillstånd. I dessa fall tvingar konstruktionen fram agentiv tolkning, vilket i viss mån är i konflikt med tillståndsbetydelsen, som normalt skulle uppfattas som icke-agentiv (jfr fenomenet *coercion* i Michaelis 2004). Skillnaden med avseende på agentivitet i (30) styrker antagandet:

- (30) a. Jag var nykter förra helgen.
 b. Jag tog och var nykter förra helgen, eftersom släkten skulle komma på besök.

I (30a) är det kanske en tillfällighet att subjektet var nyktert förra helgen, medan *ta och V* i (30b) understryker att det var subjektets viljestyrda handlande som ledde till nykterheten.

Nedan ges en schematisk översikt över hur kombinationer av första- och andraverb påverkar konstruktionens betydelse. Oavsett andraverb är konstruktionsbetydelsen en och samma: inceptiv och agentiv.

SCHEMA 3. *Översikt över ta och V*

Förstaverb	Andraverb	Konstruktionens betydelse
<i>ta</i>	Tillstånd	Inceptiv och agentiv
	Oavgränsad	Inceptiv och agentiv
	Avgränsad	Inceptiv och agentiv
	Punkthändelse	Inceptiv och agentiv

Samtliga fyra aktionstyper kan alltså ingå som andraled i *ta och V*: oavgränsad process (31a), avgränsad process (31b), punkthändelse (31c) och tillstånd (31d). Notera att jag avser verbens/verbförbindelsernas typiska inherenta aktionsart här; i (31d) synes *ta och V* som sagt tvinga fram en agentiv aktion snarare än ett rent (icke-agentivt) tillstånd.

- (31) a. Så han **tog och läste vidare** i Wien. (G)
 b. Nils blev religiös och fick för sig att det var synd att spela fiol så han **tog och grävde ner** fiolen i marken. (G)
 c. **Tog och slutade** vid halv två idag då vi hade slut på jobb. (G)
 d. Han **tog och beundrade** den vackra saken. (G)

Även om inceptivitet och agentivitet har befunnits förekomma i samtliga pseudosamordningar med *ta* som förstaled, benämns konstruktionen för den beskrivningsmässiga konsekvensens och tydlighetens skull ”inceptiv och agentiv *ta och V*”. Med den funktionella specificeringen av verbet, V_{AGENTIV} , blockeras icke-agentivt andraverb som saknar möjlighet att infogas i *ta och V* och

därmed tolkas agentivt, t.ex. **Hon tog och {saknades/vägde 50 kg}* (dock accepteras potentiellt agentivt tillstånd, t.ex. *beundra*). Jfr (32).

- (32) INCEPTIV OCH AGENTIV *TA OCH V*
 [*ta och V*_{AGENTIV}]
 <*ta och V*>

Det jag har kommit fram till om *ta och V* betydelse är som synes inte i överensstämmelse med Wiklunds (2008) resultat, som säger att *ta och V* har överraskande betydelse. Av denna anledning kan överraskande betydelse behöva diskuteras något mer ingående.

För att påståendet att vissa konstruktioner har överraskande betydelse medan andra inte har det inte ska bli alltför subjektivt, tror jag att det är väsentligt att hålla isär överraskande betydelse och överraskande konstruktion. Utifrån (33) nedan kan man t.ex. hävda att överraskande betydelse visst kan kombineras med distalitet (i strid med vad som sägs i avsnitt 3.1.2), eftersom satsen innehåller både en överraskande vändning och distal betydelse.

- (33) Så han fick två sprutor på plats, och så fick vi med oss medicin hem.
 Och se på fan, redan efter någon timme så **gick** han **och åt upp** all sin mat och drack en massa vatten!!! (G)

En jämförelse med motsvarighet med enkelt verb visar emellertid att den överraskande betydelsen inte primärt ligger i *gå och V* utan i kontexten, och att vi har att göra med inceptiv *gå och V*. Jfr (34).

- (34) Så han fick två sprutor på plats, och så fick vi med oss medicin hem.
 Och se på fan, redan efter någon timme så **åt** han **upp** all sin mat och drack en massa vatten!!!

Jfr med överraskande *gå och V*, som uppvisar en tydlig skillnad i fråga om överraskande betydelse i förhållande till motsvarande konstruktion med enkelt verb:

- (35)a. Tyvärr visade det sig att miljonvinnaren **gick och dog** nästa dag. (G)
 b. Tyvärr visade det sig att miljonvinnaren **dog** nästa dag.

Det är i (35a) specificerat att dödsfallet är överraskande, medan motsvarighet med enkelt verb i (35b) uttrycker att dödsfallet var mer väntat, alternativt lämnar det utsagt om det var väntat eller oväntat.

I linje med Ekberg 1993 skulle jag alltså vilja driva linjen att det utmärkande draget hos *ta och V* är att specificera agentiv aktion, vilket

kan illustreras med den konsekutiva satsen i nedanstående upprepade exempel i (36, jfr 26a).

- (36) Nils blev religiös och fick för sig att det var synd att spela fiol så han **tog och grävde ner** fiolen i marken. (G)

Jfr motsvarigheten med enkelt verb i (37) nedan.

- (37) Nils blev religiös och fick för sig att det var synd att spela fiol så han **grävde ner** fiolen i marken.

Med *ta och V* i den konsekutiva satsen i (36) ovan signaleras att ett resultat av ett skeende inte är naturgivet utan att det är subjektets viljestyrda handling som har resulterat i något. I motsvarigheten med enkelt verb (37) kan följden närmast framstå som väntad. Att gräva ner en fiol är emellertid avgjort ingen väntad följd av att man får för sig att det är synd att spela fiol. *Ta och V* signalerar här att något oväntat eller åtminstone icke-givet är för handen, men den bidrar inte i sig med någon överraskande betydelse; denna överraskande betydelse ligger redan i den aktuella konsekutiva kontexten. Utan *ta och V* (37) framstår det icke-givna utfallet till och med som särskilt överraskande, eftersom det framställs som en självklarhet (eller åtminstone lämnar det osagt om det är självklart eller inte). Ett ytterligare exempel kan ges med adversativ konjunktion, *men*, som signalerar att ett sakförhållande inte är vad man väntar sig. Jfr:

- (38) Imorse vaknade jag redan kl 04:56 och var klarvaken, men jag **tog och somnade om** i alla fall och sov till halv sju. (G)

Med motsvarighet med enkelt verb påminner utfallet om det ovan exemplifierade: i motsvarigheten med enkelt verb i (39) nedan kunde om-somnandet ha varit oavsiktligt, trots att subjektet var klarvaknet (vilket på sätt och vis gör situationen än mer överraskande).

- (39) Imorse vaknade jag redan kl 04:56 och var klarvaken, men jag **somnade om** i alla fall och sov till halv sju.

3.3. Sammanfattning

Gå och V uppvisar som synes stundom inceptiv betydelse och stundom också överraskande betydelse. Även imperfektivitet uttrycks i en del fall. Med inceptiv betydelse är det möjligt att föreställa sig en

förflyttning, något som även är möjligt med imperfektiv betydelse med den skillnaden att förflyttningen i det senare fallet normalt inte sker mot ett mål. Med överraskande betydelse är förflyttningsbetydelse utesluten.

Ta och V är i förhållande till *gå och V* mer enhetlig (orsaken till detta lämnar jag av utrymmesskäl åt andra studier att utreda): uteslutande gäller att den innehåller endast ett lexem, *ta*, i förstaledet, och konstruktionsbetydelsen är uteslutande inceptiv och agentiv. *Ta och V* kan slutligen stå i kontexter med betydelse av överraskning, men det är i dessa fall inte *ta och V*:s ”förtjänst” att den överraskande betydelsen uppstår, utan andra faktorer, t.ex. oväntade följdverkningar i konsekutiva satser.

4. Slutdiskussion

Denna studie har funnit att *gå och V* har tre betydelser, inceptiv, överraskande och imperfektiv, medan *ta och V* uttrycker inceptivitet och agentivitet. Nedan ges några kommentarer om den föreliggande studiens bidrag till den befintliga kunskapsmassan på området (avsnitt 4.1), och därefter (avsnitt 4.2) ges några uppslag till vidare studier.

4.1. Bidrag till kunskapsmassan

Förhoppningsvis bidrar föreliggande studie till en precision av de traditionella beskrivningarna (läs: SAG och NRG) av *gå och V* och *ta och V*, i vilka betydelsemässiga karakteristika beskrivs antingen för summariskt (NRG anger t.ex. bara att pseudosamordning med *gå* ger motsvarande imperfektiv betydelse, utan vidare precisering) eller som en lexikal egenhet hos det enskilda verbet. Exempelvis anges i SAG att *gå* i vissa fall anger ”befintlighet”, som i *Men Ingar går och sörjer Niklas bittert*, utan vidare precisering av första- eller andraverbets karakteristika (det anges förvisso att samordningens andra verb vanligen är agentivt) eller av konstruktionens helhetsbetydelse (SAG 4:905). I själva verket visar sig den aktuella *gå och V* i det aktuella exemplet är mer begränsad: i exemplet krävs $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ + oavgränsat andraled, och helhetsbetydelsen blir då imperfektiv.

Skillnaden mellan den imperfektiva *gå och V* i exemplet ovan, *Men Ingar går och sörjer Niklas bittert*, och den överraskande *gå och V* i *Tvärnit blev det när Margareta Malm gick och vann Boklotteriets pris på 2000 kronor* ligger för övrigt inte, som SAG (4:905) beskriver det, primärt i att *gå* i det ena fallet uttrycker befintlighet tillsammans med agentivt andraverb i det förra exemplet medan *vann* i det senare exemplet uttrycker brist på agentivitet. Båda exemplen innehåller ju ett *gå* med icke-distal betydelse (om man antar att detta skulle kunna vara motsvarigheten till betydelse av ”befintlighet”). Skillnaden ligger snarare på konstruktionsnivå: i det förra fallet kombineras $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ med oavgränsad process, vilket ger imperfektiv betydelse, och i det

senare kombineras $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ med punkthändelse, vilket ger överraskande betydelse.

Vidare kan observationen av *coercion* i *ta och V* (avsnitt 3.2 ovan) adderas till Ekbergs (1993) resultat. Ekberg antar som sagt att *ta* som förstaled i pseudosamordning anger att subjektet handlar viljestyrt, och föreliggande studie visar att *ta och V* även kan få inherent icke-agentiva andraled att i konstruktionen bete sig agentivt. Det tydligaste exemplet på en sådan betydelseförskjutning illustreras av det icke-agentiva tillståndet (*vara*) *nykter*, som i *ta och V* tilldelas agentiv betydelse:

- (41) Jag tog och var nykter förra helgen, eftersom släkten skulle komma på besök.

Även resultaten i Wiklunds (2008) studie har kompletterats. Först ska noteras att jag, även om jag i princip inte antar lexeminherenta Init-, Proc- eller Res-faktorer, inte helt bortser från dessa faktorer i min analys. Exempelvis är betydelsen hos överraskande *gå och V* avhängig av avgränsat eller punktuellt verb i andraledet, och eftersom både avgränsad process och punkthändelse betecknar aktioner som förs till ett slut, kan man tala om att andraledet har en form av resultatdrag. I fråga om imperfektiv *gå och V* är det emellertid svårt att anta vare sig Init- eller Res- faktorer. Det synes i dessa fall snarare vara fråga om en kombination av $gå_{\text{ICKE-DISTAL}}$ + oavgränsad process eller tillstånd. (Utöver detta har föreliggande studie alltså funnit att inte bara punkthändelser utan även avgränsade processer i andraledet ger överraskande betydelse.) Vad det gäller betydelsen hos *ta och V* har jag även föreslagit att denna konstruktion inte har överraskande utan enbart inceptiv och agentiv betydelse (avsnitt 3.2 ovan).

Ett bidrag till beskrivningarna av *gå* och *ta* i *Svensk ordbok* har också givits. Exempelvis pekar resultaten på behovet av en utökning av beskrivningen av *gå*:s konstruktionsmönster. I nuläget ges enbart uppgifter om hur överraskande *gå och V* konstrueras, medan inceptiv och imperfektiv *gå och V* saknar konstruktionsspecifikation. Möjligen är det dock inte önskvärt att genomföra ett sådant företag: om man i en lexikal beskrivning vill ge en fullständig översikt över samtliga *gå och V*, som ju är tre till antalet, får man ge minst tre olika lexem, eller betydelsenyanser, med pseudosamordnat *gå* med olika verb i andraledet. Med ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv kommer man på sätt och vis runt problemet, eftersom konstruktionsmönstren då i stället specificeras av konstruktionerna.

För att en konstruktion ska anses vara en konstruktion i konstruktionsgrammatisk bemärkelse, ska den i princip vara

konventionaliserad i vårt språkliga medvetande. Man kan då fråga sig om de undersökta konstruktionerna uppfyller detta krav. Någon skulle kanske hävda att det i stället är generella grammatiska regler som styr hur vi uppfattar betydelsen hos *gå och V* och *ta och V*. I en del fall betar sig dock konstruktionerna lite för specifikt för att man ska kunna hävda det senare. Det är ju, som visas i kapitel 3, tidvis verbens specifikationer i kombination som ger konstruktionen sin specifikation, inte ett enskilt verbs egenskaper. Ett exempel är det tidigare nämnda, inherent icke-agentiva, skeendet *vara nykter*, som infogas i *ta och V* och får agentiv betydelse. Detta exempel får anses vara en ganska stark indikation på att vi betraktar åtminstone denna konstruktion som konventionaliserad. Den kan t.ex. anses uppfylla Goldbergs (1995:4) striktare kriterium för konstruktioner: att ett icke-agentivt tillståndsverb kan fogas in i *ta och V* och få agentiv tolkning får sägas vara oförutsägbart (se avsnitt 1.3 ovan). I fråga om *gå och V* kan man diskutera om det striktare kriteriet uppfylls: att t.ex. *gå_{DISTAL}* + avgränsad process eller punkthändelse ger överraskande betydelse är kanske inte helt förutsägbart utifrån de ingående lexemens betydelser, men konstruktionsmönstret har till viss del tagits upp i bl.a. *Svensk ordbok* och kan av den anledningen möjligen sägas vara förutsägbart, åtminstone med de två andralädd som exemplifieras i ordboken (se avsnitt 3.1 ovan). Om inte annat uppfylls i och med detta det mindre strikta kriteriet, att konstruktionen ska vara etablerad. Graden av etablering fastställs nämligen främst genom en konstruktions användningsfrekvens (Goldberg 2006), och eftersom det aktuella konstruktionsmönstret tas upp i *Svensk ordbok*, får man anta att det är någorlunda frekvent.

4.2. Några uppslag till framtida undersökningar

Det verkar, som torde ha framgått, finnas en del skillnader mellan *gå och V* och *ta och V* i allmänhet. Utöver att *ta och V* har uteslutande inceptiv och agentiv betydelse, medan *gå och V* kan tolkas inceptivt och vissa fall imperfektivt eller överraskande, uppvisar samordningar med *gå* som förståed en del mer konventionaliserade betydelser, t.ex. *gå och lägga sig* och *gå och läsa* (t.ex. *för prästen*). *Ta och V* verkar vara mer generell än *gå och V* överlag, vilket även illustreras av att den uttrycker inceptiv betydelse oavsett typ av andraverb. Åtminstone *ta och V* synes vidare även kunna vara inblandad i fenomenet *coercion*. Detta resultat öppnar för framtida undersökningar av vilka verb som kan undergå

coercion i *ta och V*. Alla tillståndsverb är ju inte fullt acceptabla i konstruktionen, åtminstone inte de tillståndsverb som står i den begränsade kontext som nedanstående exempel erbjuder:

(42) *Greta tog och {saknades/vägde 50 kg}.

Några likheter mellan *gå och V* och *ta och V* kan dock skönjas: bl.a. är ju även inceptiv *gå och V*, i likhet med *ta och V*, just inceptiv. Man kan därför fråga sig om inceptiv *gå och V* och inceptiv *ta och V* är utbytbara; det skulle ju förenkla analysen att kunna tala om t.ex. ”inceptiva pseudosamordningskonstruktioner” i stället.

Svaret är nja. Konstruktionerna förefaller vara utbytbara i ett stort antal fall, men bara inceptiv *gå och V* uttrycker ju distal betydelse. Jfr:

(43) a. **Gick och simmade** i Eriksdals efter skolan idag [...]. (G)
 b. **Tog och simmade** i Eriksdals efter skolan idag.

En möjlig följd av detta är att bara *gå_{DISTAL}* tar riktningssangivande adverbial; se (44). Vad dessa skillnader innebär tål att undersökas vidare.

(44) a. Gick **till Eriksdals** och simmade efter skolan idag.
 b. *Tog **till Eriksdals** och simmade efter skolan idag.

Avslutningsvis återvänder jag till uppsatsens titel (som för övrigt är hämtad från Google): *Blir nog att jag tar och går och tar en tupplur nu* [...]. Man kan fråga sig om ovanstående hypoteser om *gå och V* och *ta och V* kan verifieras i exemplet. Svaret blir väl i stort sett ja: *ta och V* anger att subjektet handlar agentivt och att aktionen är inceptiv, och inceptiv *gå och V* lägger till att subjektet förflyttar sig någonstans för att genomföra tuppluren. Att båda konstruktionerna förekommer efter varandra understryker att de fyller olika funktioner. Hur leden förhåller sig till varandra i dessa konstruktioner utreds inte här, men det vore ett intressant framtida undersökningsobjekt. Kan man t.ex. uttrycka sig både som i (45a) och (45b) nedan, och uttrycker de båda varianterna i så fall samma betydelse?

(45) a. **Tog och gick och simmade** i simhallen efter skolan idag.
 b. (?)**Gick och tog och simmade** i simhallen efter skolan idag.

Notera vidare att verben i uppsatsens titel står i presens, till skillnad från övriga exempel i denna uppsats, som står i preteritum.

Tempusfaktorn är i vissa fall högst relevant för konstruktionens betydelse: den kan t.ex. vara avgörande för om betydelsen av en *gå och V* blir inceptiv eller imperfektiv. Presens är ju öppnare för olika tidstolkningar, till skillnad från preteritum: ”Det är det totala sammanhanget, inte just tempusanvändningen, som ger satser med presentiskt tempus deras tidsbetydelse”, som Ekerot (1995:154) skriver.

Presens kan tolkas preteriellt (historiskt presens), present (nuschyftning) och futuralt. Med futuralt presens-tolkning blir t.ex. inceptiv *gå och V* inceptiv (46a). Med present tolkning tenderar den dock att bli imperfektiv (46b), och med preteriell tolkning blir den, eller kan bli, tvetydig mellan inceptiv och imperfektiv betydelse (46c):¹

- (46) a. Jag tror jag **går och läser** en snutt i min bok, innan gossen vaknar. (G)
(futural = inceptiv)
- b. Har fått för mig att hon planerar att adoptera bort det [...] För hon **går och läser** på informationspapperet en hel del som hon tog från kyrkan.
(G) (present = imperfektiv)
- c. 4 juni 1998. Jag **går och läser** en snutt i min bok.
(preteriell = inceptiv/imperfektiv)

En påtaglig tolkningsförskjutning med presenstempus framträder hos överraskande *gå och V*, som inte nödvändigtvis blir överraskande utan kan få inceptiv eller imperfektiv betydelse i presens.

- (47) a. Johanna, mig blir du av med den dag jag **går och dör**.
(G) (futural = inceptiv)
- b. [...] jävla internetuppkoppling som **går och dör** hela tiden.
(G) (present = imperfektiv)
- c. 4 juni 1998. Min internetuppkoppling **går och dör** (hela tiden).
(preteriell = överraskande/imperfektiv beroende på bestämning)

En skillnad mellan (46a) och (47a) är möjligen att den inceptiva tolkningen i det senare exemplet inte har någon nödvändig agentiv anstrykning, till skillnad från i det förra. Vidare skulle den preteriella tolkningen i (47c) till skillnad från den i (46c) kunna tolkas överraskande (vilket är förväntat eftersom överraskande *gå och V* med preteritumverb tolkas just överraskande).

Ta och V behåller dock sin inceptiva och agentiva betydelse i presens (det är av naturliga skäl svårt att tänka sig present tolkning). Jfr (48).

¹ Exempel med preteriell betydelse är av praktiska skäl konstruerade.

- (48) a. Trist blogg det här. Jag **tar och läser** era istället.
 (G) (futural = inceptiv)
 b. 4 juni 1998. Jag **tar och läser** en snutt i min bok.
 (preteriell = inceptiv)

En tentativ schematisk representation av betydelser hos *gå och V* och *ta och V* vid olika tidstolkningar i presens ges nedan.

- (49) a. **Betydelser hos *gå och V* vid olika tidstolkningar**

preteriell tolkning	present tolkning	futural tolkning
inceptiv/imperfektiv	imperfektiv	inceptiv

- b. **Betydelser hos *ta och V* vid olika tidstolkningar**

preteriell tolkning	present tolkning	futural tolkning
inceptiv	–	inceptiv

Som synes återstår en hel del att utreda. Bl.a. är en närmare undersökning av tempus' påverkan på betydelsen hos *gå och V* och *ta och V* angelägen, liksom en undersökning av *coercion* i framför allt *ta och V*. Vidare skulle man önska sig en jämförande analys av inceptiva *gå och V* och *ta och V*. Dessa frågor lämnas dock av utrymmesskäl åt framtida studier att utforska – varför inte ur ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv?

Litteratur

- Comrie, Bernard 1976. *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ekberg, Lena 1993. The cognitive basis of the meaning and function of cross-linguistic *take and V*. *Belgian Journal of Linguistics* 8, s. 21–42.
- Ekerot, Lars-Johan 1995. *Ordföljd. Tempus. Bestämmdhet. Föreläsningar i svenska som andraspråk*. Malmö: Gleerup.
- Fillmore, Charles, Paul Kay & Mary Catherine O’Connor 1988. Regularity and idiomacity in grammatical constructions: the case of *let alone*. *Language* 64. S. 501–538.
- Goldberg, Adele 1995. *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Goldberg, Adele 2006. *Constructions at work: the nature of generalization in language*. New York: Oxford University Press.
- Josefsson, Gunlög 1991. Pseudocoordination – a VP + VP coordination. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 47, s. 130–156.
- Kvist Darnell, Ulrika 2008. *Pseudosamordningar i svenska: särskilt sådana med verben sitta, ligga och stå*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för lingvistik.
- Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 1: *Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 2: *Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Lødrup, Helge 2002. The syntactic structure of Norwegian pseudocoordinations. *Studia Linguistica* 56, s. 121–143.
- Michaelis, Laura A. 2004. Type shifting in construction grammar: an integrated approach to aspectual coercion. *Cognitive Linguistics* 15, s. 1–67.
- NRG = Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ramchand, Gillian C. 2008a. *Verb meaning and the lexicon: a First Phase Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ramchand, Gillian C. 2008b. Lexical items in complex predications: selection as underassociation. *Nordlyd* 35, s. 115–141.
- SAG 1–4 = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Del 1–4. Stockholm: Svenska Akademien & Norstedts.
- Smith, Carlota S. 1997. *The parameter of aspect*. 2 uppl. Dordrecht: Kluwer.
- Tonne, Ingebjørg 2001b. *Progressives in Norwegian and the theory of aspectuality*. Diss. Oslo: Unipub forlag.
- Vannebo, Kjell Ivar 2003. *Ta og ro deg ned noen hakk*: on pseudocoordination with the verb *ta* ‘take’ in a grammaticalization perspective. *Nordic Journal of Linguistics* 26, s. 165–193.
- Vendler, Zeno 1967. *Linguistics in philosophy*. New York: Cornell University Press.
- Wiklund, Anna-Lena 1996. Pseudocoordination is subordination. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 58, s. 29–54.
- Wiklund, Anna-Lena 2007. *The syntax of tenselessness: tense/mood/aspect-agreeing infinitivals*. (Studies in generative grammar 92.) Berlin: Mouton de Gruyter.
- Wiklund, Anna-Lena 2008. Creating surprise in complex predication. *Nordlyd* 35, s. 163–187.